

היום נלמד בעזרת ה':

## בבא מציעא דף קיג

### למדנו במשנתנו - אם יש עדים שתבעו הרי זה נשבע ונוטל:

קושיא: והא קתבעו לקמן: והרי השכיר תובע אותו לפנינו, ומדוע אנו צריכים את העדים שיעידו שהוא תבעו?

תירוץ: א"ר אסי: מדובר שהעדים מעידים שהוא תבעו בתוך זמנו, ומחמת עדותם הוא נשבע ונוטל.

קושיא: דלמא לבתר הכי פרע: ואולי לאחר שראו העדים שהוא תבעו והלכו משם, אז הוא שילם לו, ולא עבר על 'בל תלין', ומדוע הוא נשבע ונוטל על פי עדותם?

תירוץ: אמר אביי: מדובר שהעדים מעידים שהוא תבע אותו כל היום מסיום העבודה ועד שעבר הזמן ועבר על 'בל תלין'.

קושיא: ולעולם (לא פרע ליה): וכי בגלל שתבעו כל היום ולא נתן, לכן השכיר יהיה נאמן לעולם לומר שלא קיבל את התשלום, ואם בעל הבית רוצה להישבע ששילם לא נאמין לו? וכי כל כך הרבה זמן הוא השהה את שכרו?

תירוץ: א"ר חמא בר עוקבא: חכמים נתנו לו יום אחד לאחר זמנו שאז הוא יכול להישבע וליטול.

\*

👉 פסוקים להכנת הסוגיא: כי תִּשֶׂה בְּרַעַף מִשָּׂאת מְאוּמָה, לא תבא אֶל בֵּיתוֹ לְעֵבֶט עֵבֶטוֹ: בַּחוּץ תַּעֲמֵד, וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נִשֶּׂה בוֹ יוֹצֵיא אֵלָיךְ אֶת הָעֵבֹט הַחוּצָה: וְאִם אִישׁ עָנִי הוּא, לא תִּשְׁכַּב בְּעֵבֶטוֹ: הַשֵּׁב תִּשְׁיב לוֹ אֶת הָעֵבֹט כְּבֹא הַשֵּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְתוֹ וּבִרְכָּה, וְלֶךְ תִּהְיֶה צְדָקָה לְפָנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

**משנה: המלוה את חבירו** והגיע זמן הפירעון ולא פרע לו את החוב, אסור למלווה לקחת משכון מהלווה אפילו אם מצאו בשוק ולא נכנס לביתו לקחת את המשכון,

אלא ממשכנו ע"י שליח בית דין. ולא יכנס לביתו ליטול משכנו, (יבואר בגמ' על מי זה נאמר) שנאמר "בְּחוּץ תַּעֲמֹד, וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אֶתָּה נֹשֶׂה בוֹ יוֹצֵיא אֵלֶיךָ אֶת הָעֵבֹט הַחוּצָה".

**היו לו שני כלים:** היו ללווה שני כלים, והם שווים כשווי החוב והמלווה משכן את שניהם, בשעה שהלווה צריך את הכלי הראשון על המלווה להחזירו לו ולהשתמש בכלי השני, וכשהלווה צריך את הכלי השני על המלווה להחזירו לו ויכול לקחת את הכלי הראשון ולהשתמש בו. **המשנה מבארת:**

**ומחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום:** אם נטל ממנו כר ומחרישה כמשכון, על המלווה להחזיר לו את הכר בלילה כדי שיוכל לישון בו, ולהחזיר לו את המחרישה ביום כדי שיוכל לחרוש בה, שנאמר "הַשֶּׁבַע תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבֹט כָּבֵא הַשֶּׁמֶשׁ וְשָׁכַב בְּשִׁלְמָתוֹ וּבִרְכָּה".

**ואם מת הלווה, אינו מחזיר את המשכון ליורשיו** בשעה שהם צריכים להשתמש בהם, אלא מוכרו וגובה את חובו, לפי שבפסוק הני"ל נאמר "הַשֶּׁבַע תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבֹט כָּבֵא הַשֶּׁמֶשׁ" ולא ליורשים.

**רשב"ג אומר:** גם ללווה עצמו אינו חייב להחזיר את המשכון כשהוא צריך אותו אלא רק עד שלושים יום מזמן נטילת המשכון, ולאחר שלושים יום מוכר את המשכון בבית דין וגובה בו את חובו.

**גמרא: אמר שמואל:** גם לשליח בי"ד אסור להיכנס לביתו של הלווה לקחת את המשכון, אלא כשרואה אותו בשוק 'מנתק' ממנו איזה חפץ שהוא אוחד בו ונוטלו ממנו כמשכון.

**קושיא: והתנן:** והרי למדנו במשנתנו - 'המלוה את חבירו לא ימשכנו אלא בב"ד', משמע שרק למלווה אסור להיכנס לביתו של הלווה ולמשכנו אבל לשליח בי"ד מותר.

**תירוצי: אמר לך שמואל:** תגרוס במשנה 'לא ינתחנו אלא בבית דין', כלומר שלמלווה אסור לנתק ממנו משכון אפילו בשוק, אבל לשליח בית דין מותר בשוק אבל לא בבית.

**הכי נמי מסתברא:** וכן מסתבר כשמואל, שהרי בסיפא של משנתנו נאמר - 'ולא יכנס לביתו ליטול משכנו', על מי זה נאמר? אי אפשר לומר שזה נאמר על

המלווה, שהרי כבר מהרישא (= 'לא ימשכנו אלא בבית דין') אנו יודעים זאת, אלא בהכרח שזה נאמר על השליח ב"ד שגם לו אסור להיכנס לבית הלווה לקחת משכון, אלא לוקח ממנו בשוק.

דחיה: אי משום הא לא איריא: אין זו ראייה, לפי שיתכן שכוונת המשנה שבבית דין ממשכנים אפילו בתוך הבית, אבל לבעל חוב (= המלווה) אסור אפילו לנתק ממנו בשוק, והמשך דברי המשנה 'ולא יכנס לביתו ליטול משכנו' הכוונה שהטעם שאסור למלווה אפילו לנתק ממנו בשוק, שמא אם נתיר לו לנתק ממנו בשוק הוא יכנס לביתו לקחת ממנו משכון.

קושיא על שמואל: **מתיב רב יוסף:** נאמר בתורה "לא יחבל רחים ורכב כי נפש הוא חבל", דהיינו שאסור למלווה לקחת מהלווה ריחיים ורכב (= כלים שטוחנים בהם את התבואה) כמשכון, משמע שכלים אחרים מותר לקחת כמשכון. ונאמר "ולא תחבל בגד אלמנה", דהיינו שאסור לו לקחת מאלמנה בגד כמשכון, אבל משאר האנשים מותר לקחת בגד כמשכון. **רב יוסף מבאר את הקושיא:**

**מאן?** על מי נאמרו הפסוקים הנ"ל שאסור לו לקחת את הכלים הללו? אי אפשר לומר שזה נאמר על המלווה, שהרי כבר נאמר על המלווה "לא תבא אל ביתו לעבט עבטו", אלא בהכרח זה נאמר על השליח בית דין, שאסור לו להיכנס לביתו של הלווה ולקחת ריחיים ורכב, ואסור לו להיכנס לתוך ביתה של אלמנה ולקחת לה בגד (= לשון 'חבילה' (= 'לא יחבל'... 'ולא תחבל'...)) משמע בתוך הבית, שהרי הריחיים והרכב הם כלים הנמצאים בתוך הבית -רש"י), אבל את שאר הדברים מותר לו לקחת אפילו מתוך הבית, וזה שלא כדברי שמואל.

תירוץ: **תרגמה רב פפא בריה דרב נחמן וכו':** באמת הפסוקים הללו נאמרו על המלווה, והם נכתבו בנוסף לפסוק "לא תבא אל ביתו לעבט עבטו" כדי שאם המלווה יטול ריחיים ורכב ובגד של אלמנה הוא יעבור בשני לאווין.

קושיא על שמואל: **ת"ש:** מדוע נאמר "בחוץ תעמד! והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה", שהרי אם נאמר "בחוץ תעמוד" אני יודע שהאיש שאתה נושה בו הוא יוציא לך את העבט החוצה, שהרי מי יוציא אותו אם לא בעל הבית?! א"כ מדוע נאמר "והאיש אשר אתה נושה בו"? אלא לרבות שליח בית דין שמותר לו להיכנס לתוך הבית, וכוונת הפסוק שהאיש שהוא שליח בית דין וזה שאתה נושה בו (= הלווה) יוציא לך את המשכון החוצה. **הגמ' מבארת את הקושיא:**

**מאי לאו שליח בית דין כלוה:** כלומר שאתה המלווה "בְּחוּץ תַּעֲמֹד", והשליח בית דין והלווה יוציאו לך את המשכון החוצה, וא"כ מותר לשליח בית דין להיכנס לביתו של הלווה, וזה שלא כדברי שמואל.

**תירוץ: לא, שליח ב"ד כמלוה:** וכך כוונת הפסוק, "בְּחוּץ תַּעֲמֹד" אתה "יְהַאִישׁ" שהוא שליח בית דין, ו"אֲשֶׁר אֶתָּה נִשֶּׂה בוּ (= הלווה) יוֹצִיא אֵלֶיךָ אֶת הַעֲבוֹט הַחוּצָה".

**קושיא על שמואל: ת"ש אם חבל תחבל שלמת רעך:** נאמר בפסוק "אִם חָבַל תְּחַבֵּל שְׁלֹמֶת רַעְךָ עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֵנוּ לוֹ". הפסוק מדבר על שליח בית דין שמותר לו להכנס לבית הלווה ולמשכן אותו. ואי אפשר לומר שמדובר במלווה עצמו, כי נאמר בפסוק אחר "לֹא תָבֵא אֶל בֵּיתוֹ לַעֲבֹט עִבְטוֹ". ואם כן בהכרח שהפסוק "אִם חָבַל תְּחַבֵּל וכו'" מדבר על שליח בית דין. וכוונת הפסוק שאם תחבול את שלמת רעך על ידי שליח בית דין, בבא השמש תשיבנו לו. מוכח שלשליח בית דין מותר להיכנס לבית הלווה כדי למשכן אותו!

**תירוץ: תנאי היא:** אכן יש בזה מחלוקת תנאים, ושמואל סובר כברייתא שאוסרת.

#### הגמרא מביאה את שתי הברייתות.

**ולא ימשכנו דברים שעושין בהן אוכל נפש וכו':** הגמרא מביאה את המשך דברי הברייתא השניה. שליח בית דין לא לוקח ממנו כלים שעושים בהם אוכל נפש. והשליח משאיר לו אם הוא עשיר שתי מיטות ו'מצע' העשוי מלבד, ואם הוא עני שתי מיטות ו'מפץ' העשוי מקנים. ודוקא את הלווה עצמו יש חיוב להחיות, ולא את בני ביתו (לומדים זאת מערכין כדלהלן).

הברייתא מסיימת 'כדרך שמסדרין לבע"ח כך מסדרין בערכין'. כמו שמשאירים ללווה את הדברים הנ"ל, כך משאירים גם לעני ש'העריך' את עצמו (= שאמר 'ערכי עלי' או 'ערך פלוני עלי' להקדש, ועליו לשלם את הסכום הקצוב בתורה לפי גיל ומין) ואין לו לשלם. שהכהן מעריך כמה הוא יכול לתת, ואת זה הוא נותן. והכהן משאיר לו כדי חייו שנאמר "**וְאִם מָךְ הוּא מַעְרָכְךָ וְהַעֲמִידוּ לְפָנָי הַכֹּהֵן וְהַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיג יָד הַנָּדָר יַעֲרִיכֵנוּ הַכֹּהֵן**" ודורשים 'החיהו מערכך'. (ומהלשון 'החיהו' לומדים גם שרק אותו יש חיוב להחיות ולא את בני ביתו).

**קושיא: כלפי לייא? עיקר סידור בערכין כתיב:** כלפי היכן הולך המשפט 'כדרך שמסדרין לבע"ח כך מסדרין בערכין'? והרי את הדין במלווה לומדים מערכין ששם מקור הדין! **תירוץ:** אלא אימא 'כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבע"ח'.

**אמר מר נותן מטה ומטה:** הגמרא חוזרת לדברי הברייתא. קושיא: **למאן?** למי השליח משאיר את המיטה השניה? אם נאמר לאשתו ובניו של הלווה, לא יתכן כנ"ל.

**אלא אידי ואידי לדידיה:** אלא בהכרח ששתי המיטות בשביל העני. ומדוע הוא צריך שתיים? אחת לשבת לאכול עליה ואחת לישון עליה. והדברים יתבארו על פי דברי שמואל.

**דאמר שמואל כל מילי ידענא אסותייהו:** את כל המחלות אני יודע מה התרופות שלהם, חוץ משלושת הדברים הבאים. 'מאן דאכיל אהינא מרירא אליבא ריקנא' = מי שאוכל תמר מר על בטן ריקה. 'ומאן דאסר מיתנא דכיתנא רטיבא אחרציה' = מי שקושר חבל לח של פשתן על מתניו. 'ומאן דאכיל נהמא ולא מסגי ארבעה גרמידי' = ומי שאוכל לחם ואינו הולך ארבע אמות לאחר האכילה.

ולכן אנו נותנים לו שתי מיטות, כדי שאת השניה הוא יעמיד במרחק ארבע אמות מהראשונה, וכך הוא יהיה חייב לקום לאחר האכילה כדי ללכת לישון במיטה השניה והוא ילך ארבע אמות.

**תני תנא קמיה דרב נחמן - כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבע"ח:**  
כלומר משאירים לללוה את הדברים הנצרכים לו כנ"ל.

**א"ל השתא זבוני מזבנין ליה סדורי מסדרין ליה:** אמר רב נחמן לתנא ששנה לפניו - הרי לדעת רשב"ג במשנתנו, לאחר שלושים יום מוכרים אפילו את הכלים שהלווה צריך, כדי לפרוע את החוב. ואם כן לא יתכן שמסדרים לו ומשאירים לו את הכלים.

קושיא: **ומי מזבנין ליה? והתנן מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום:** הרי ת"ק במשנתנו סובר שהוא מחזיר לו את הכלי שהוא צריך לו ביום או בלילה. ומשמע שעושה זאת ללא הגבלת זמן. ואם כן קשה על רב נחמן מדוע הוא הקשה על התנא ששנה לפניו 'כדרך שמסדרין בערכין כך מסדרין בבע"ח' משיטת רשב"ג, והרי יתכן שהברייתא הזו סוברת כת"ק!

**תירוץ:** **תנא כרשב"ג תנא קמיה וכו':** התנא ששנה לפני רב נחמן שנה את הדברים בשם רשב"ג. ולכן אמר לו רב נחמן שזה לא יתכן בשיטת רשב"ג. כי אם מותר למכור את הכלים ולא להשאיר לו כלום, בודאי לא מסדרים לו את הכלים שישארו אצלו, שהרי לאחר זמן קצר מוכרים אותם.

קושיא: וממאי דכי קאמר רשב"ג וכו': מניין שרשב"ג סובר שמוכרים את הכלים לגמרי ולא משאירים ללווה כלום? אולי רשב"ג מתכוין לומר שאם למשל יש ללווה מעיל משי, עד שלושים יום המלווה מחזיר לו את המעיל היקר. ולאחר שלושים יום הוא מוכר אותו, וקונה בסכום מועט מעיל צמר שאותו ניתן ללווה כאשר הוא יצטרך, ואת שאר הכסף לוקח לעצמו.

תירוץ: אי סלקא דעתך אית ליה לרשב"ג האי סברא, ליכא מידי דלא חזי ליה: אם רשב"ג היה סובר כך, לא היה דבר יקר שאינו ראוי ללווה. כי רשב"ג סובר ש'כל ישראל בני מלכים הם', ומכיון שהלווה הורגל במעיל משי, זה המעיל שראוי לו! ואם כן לא ניתן למכור אותו כדי להביא לו מעיל שאינו ראוי לו. אלא בהכרח שרשב"ג לא סובר שהוא מוכר את המעיל היקר כדי להביא לו מעיל זול, אלא הוא מוכר אותו לגמרי.

**הגמרא מביאה ארבעה תנאים (בשלוש מקרים) שסוברים כן.**

רשב"ג דתנן לא את הלוי וכו': לדעת ת"ק אסור לטלטל בשבת 'לוי' כי הוא לא ראוי למאכל בלי בישול, לא לאדם ולא לבעלי חיים ביתיים. וכן אסור לטלטל חרדל בשבת כי הוא לא ראוי למאכל בלי טחינה. לדעת רשב"ג מותר לטלטל 'לוי', בגלל שהוא ראוי למאכל עורבים ובני מלכים מגדלים אותם, וישראל הם בני מלכים והם ראויים לגדל עורבים לנו ולמשחק.

רבי שמעון דתנן בני מלכים סכין וכו': חכמים גזרו שלא לעשות רפואות בשבת משום חשש לשחיקת סממנין. אבל דבר שעושים אותו אפילו בלי מכה או מחלה, מותר לעשותו כשיש מכה או מחלה, כי לא מוכח שהוא נעשה לרפואה. ולכן לדעת ת"ק אסור לכל אדם לסוך שמן וורד על המכה בשבת, חוץ מבני מלכים שדרכם לסוך את השמן הזה תמיד ביום חול בלי קשר למכה. אבל לדעת רשב"ג לכל ישראל מותר לסוך את השמן הזה בשבת על מכה שלהם, כי כל ישראל בני מלכים הן.

רבי ישמעאל ורבי עקיבא דתניא וכו': לווה שחייב אלף זוז לבעלי חובות שלו, והוא לבוש באיצטלא יקרה השווה מאה מנה, מפשיטים אותה ממנו ומלבישים אותו באיצטלא הראויה לו, ומחזירים את החוב על ידי מכירת האיצטלא היקרה. זו דעת תנא אחד. אבל רבי ישמעאל ורבי עקיבא סוברים שהאיצטלא היקרה שהוא לבוש

בה היא האיצטלא שהוא ראוי לה! כי כל ישראל ראוי לאותה איצטלא, ולכן לא לוקחים לו אותה.

קושיא: ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא וכו': לפי מה שסברנו בתחילה בקושיא שהקשנו שאולי רשב"ג סובר שמוכרים את הכלי היקר שיש לו ובחלק מהכסף קונים כלי פשוט יותר ואת שאר הכסף לוקחים לפרעון החוב. הרי המשנה מדברת על שני כלים: כר, ומחרישה (= מסרק). בשלמא כר וכסת יש כאלה יקרים ויש כאלה זולים, ולכן ניתן למכור אותם ולקנות זולים יותר ולהישאר עם כסף לפרעון החוב וכנ"ל. אבל המחרישה לא שווה הרבה כסף!

תירוץ: אמר רבא בר רבה מחרישה דכספא: מדובר במסרק מכסף טהור. מוכרים אותו וקונים מסרק זול ללווה, ואת שאר הכסף לוקחים לחוב.